

TEKSTI: TERHI KOUVO
KUVAT: TIEDESEUROJEN ARKISTOT

Open access muuttaa tiedeseuraa

Tiedelehdet siirtyvät verkon avoimiin julkaisu-ympäristöihin. Mitä murroksesta ajatellaan tiedeseuroissa, joille määräajoin postilaatikosta kolahtava lehti on ollut tärkeä jäsenhoukutin?

Tiedelehtiä kustantavat Suomessa pääasiassa tiedeseurat. Julkaisuja toimitetaan pitkälti talkoovoimin, työtunteja laskematta ja säästämättä.

VIRITTÄJÄ

”Julkisesti rahoitetun tieteen pitää olla avointa”

**Avoimesti verkossa vuoden viipeellä ilmes-
tyvä *Virittäjä* esittelee suomen kielen ja sen
opetuksen tutkimusta. Se julkaisee vertais-
arvioitujen artikkelien lisäksi katsauksia,
havaintoja, kirja-arvosteluja, konferenssirap-
portteja ja keskustelupuheenvuoroja. Koti-
kielen Seuran julkaisema *Virittäjä* on ilmes-
tynyt yhtäjaksoisesti vuodesta 1897.**

SIIRRYMME AVOIMEEN JULKAISEMISEEN, koska halusimme olla avoimen tieteen kannalla. Julkisel-
sella rahalla tehtävä tiede pitää julkaista niin, että
tulokset ovat kaikkien saatavilla. Tämä on perus-
periaate.

Avoim saataavuus on erityisen tärkeää suoma-
laisten yliopistojen ulkopuolella työskentelevien
tutkijoiden ja opettajien kannalta niin kotimaassa
kuin ulkomailla. *Virittäjän* verkkolehti on vuodesta
2011 alkaen julkaistu *Open Journal Systems* (OJS)
-julkaisujärjestelmässä. Kukin lehden numero jul-
kaistaan OJS-alustalla avoimesti 12 kuukauden
kuluttua.

Vuonna 2011 tehdyn lukijakyselyn perusteella
Virittäjä avasi keväällä 2012 lehden jäsentilajille
oikeuden lukea verkkolehteä heti paperilehden il-
mestyttyä. Samanaikaisesti olemme hankerahalla
avanneet verkkoarkistoon aikaisempia numeroita.
Tavoite on, että lehden kaikki numerot 120 vuoden
ajalta ovat verkossa avoimesti saatavilla. Tämä on
ollut työlästä mutta ilman muuta tärkeää työtä.

Taloudellisesti olemme sinnitelleet seurassa ki-
purajalla, ja lehden talouteen on pitänyt saada tukea
välillä ulkopuolelta. Tilaaajamäärät ovat laskeneet,
mutta eivät enää viime vuosina sanottavasti. Avoin
julkaiseminen ei siis ole helppo ratkaisu.

Kotikielen Seurassa jäsenyys on lehden tilaa-
jien lisäpalvelu, eli vuositilauksen yhteydessä on
voinut maksaa seuran jäsenmaksua. Nyt pitäisi
keskustella siitä, pitäisikö malli kääntää toisin päin.
Tällöin seuralla olisi jäsenmaksu, johon lehti pal-
veluineen kuuluisi.

Virittäjässä ei ole koskaan keskusteltu siitä mal-
lista, että kirjoittaja maksaa julkaisemisesta. Tämä-
hän on ollut monien lehtien ratkaisu talouteen.
Sinänsä on loogista, että tutkijayhteisöt pitävät
lehteä yllä kirjoittajamaksuillaan. Näin mahdolli-
setaan vertaisarviointi, toimitustyö ja verkkosaata-
vuus. Olemme kuitenkin pohtineet, edellyttäisim-
mekö kirjoittajilta, että he ovat julkaisuvuonna
lehden tilaajia.

Avoimuus ei sinänsä ole muuttanut lehden te-
kemistä. Enemmän sitä muutti siirtyminen OJS-
järjestelmään. Toinen iso muutos oli Julkaisufoo-
rumin luokitus: *Virittäjä* on tasolla 2, mikä on li-
sännyt tutkijoiden kiinnostusta lehteä kohtaan ja
samalla myös artikkelitarjontaa.

Virittäjä on ollut mukana Kotilava-hankkeessa,
jossa luodaan uutta rahoitusmallia tiedelehtien
toimintaedellytysten turvaamiseksi. Tavoite on
rahoittaa välitön avoin julkaiseminen kirjastojen
maksamalla konsortiorahalla.

Virittäjän ja Kotikielen Seuran läheisiä yhteis-
työkumppaneita ovat muut kielitieteelliset seurat
ja julkaisut. Viimeisin konkreettinen yhteistyöhan-
ke oli lokakuussa järjestetty tiedejulkaisemisen
koulutuspäivä yhdessä tutkijakoulu Langnetin
kanssa. Sille saimme Suomen tiedekustantajien
apurahan.

Syksyllä teettämämme lukijakyselyn tulokset
viittaavat vahvasti siihen, että lukijat todella arvos-
tavat verkkolehteämme.

TERVEISET AIKUISKASVATUKSELLE

Avoimeen julkaisuun kannattaa mennä. Se tulee
eteen joka tapauksessa. Rinnakkaistallentaminen,
jolla nyt jälkikäteen avataan maksullisten lehtien
julkaisut, ei ole tehokas ratkaisu. Tallennettava jul-
kaisu on eri versio kuin lopullisessa lehdessä oleva.
Lisäksi rinnakkaistallentaminen tuo kuluja tutki-
musorganisaatioilla. Näin tulemme maksaneeksi
kolmella tavalla julkaisemisesta: ensin maksullisten

LUKIJAT TODELLA ARVOSTAVAT VERKKOLEHTEÄ.

lehtien tilausmaksut, sitten kirjoittajamaksut ja lisäksi vielä rinnakkaistallentamisen organisointi.

On vahvoja merkkejä siitä, että pian avoin julkaiseminen on myös valtionavun ja muiden vastaavien tukien ehdoton edellytys.

Tutustu lehteen: <https://journal.fi/virittaja>

PIRJO HIIDENMAA
esimies

HANNA LAPPALAINEN
päätoimittaja